

Valorificarea imaginii de sine în formarea impresiei

Loredana GHERASIM¹, Simona BURCEANU²

Stereotipurile sunt seturi de credințe care asociază anumite caracteristici grupurilor sociale, având forma afirmațiilor și evaluărilor care circulă într-un anumit mediu socio-cultural. Teoria conflictului explică apariția stereotipurilor din perspectiva relațiilor dintre grupuri. Astfel, scopurile divergente determină relații de competiție între grupuri, favorizând apariția discriminării și a stereotipurilor negative și prejudecăților (Sheriff și col., 1961 apud Capozza & Volpato, 1997). Teoriile cognitiviste susțin că la baza stereotipurilor stă procesul de categorizare (Turner, 1981 apud Lorenzi-Cioldi & Doise, 1997). Oamenii, pornind de la diferențe vizibile (cum ar fi rasa, genul sau vârsta), îi clasifică pe ceilalți ca membri ai propriului grup (in-group-ului) sau ca membri ai altui grup (out-group-ului). În cadrul procesului de categorizare sunt accentuate asemănările intra-grup și deosebirile inter-grup, utilizarea stereotipurilor determinând perceperea omogenității membrilor out-group-ului. În consecință, oamenii generalizează informațiile despre un membru al grupului asupra întregului out-group și atribuie informațiile tipice unui grup fiecărui membru al grupului (Turner și col., 1987 apud Lorenzi-Cioldi & Doise, 1997). Omogenitatea membrilor out-group-ului și corelația iluzorie sunt cauze frecvente ale apariției stereotipurilor negative față de out-group-uri (Hamilton, 1981, Hamilton & Sherman, 1989 apud Lorenzi-Cioldi & Doise, 1997).

Tajfel (1981 apud Yzerbyt & Schadron, 2002) consideră că discriminarea și stereotipurile sunt rezultatul nevoii de identitate socială pozitivă. În paradigma grupurilor minimale, autorul susține că oamenii tind să favorizeze propriul grup și în condițiile în care nu există relații comparative între grupuri, chiar dacă această strategie sacrifică profitul absolut al grupului. Tajfel (1982 apud Chen și col., 2004) definește identitatea socială ca parte a conceptului de sine, care derivă din calitatea de membru al grupului și din valoarea emoțională atașată acestei apartenențe. Astfel, o persoană se recunoaște ca membru al unei categorii sociale distincte și are o reprezentare socială colectivă fixată în stereotipuri, care

¹ Universitatea „Al.I.Cuza” Iași

² Universitatea „Al.I.Cuza” Iași

prefigurează comportamente specifice categoriei. Influența referențială, care se bazează pe auto-atribuirea caracteristicilor stereotipice, asigură caracteristici transpersonale comportamentului grupului (Mugny, Doise & Deschamp 1996). Pornind de la teoria comparării sociale, Tajfel (1981 apud Yzerbyt & Schadron, 2002) susține că nevoia de evaluare pozitivă este satisfăcută, în urma comparațiilor inter-categoriale, de apartenența la grupuri evaluate pozitiv. Autorul susține existența unui model al continuumului comportamentului social, la o extremă situându-se interacțiunea strict interindividuală, iar la cealaltă interacțiunea strict inter-categorială. Interacțiunea interindividuală apare atunci când oamenii sunt definiți prin caracteristicile personale și relațiile interindividuale neinfluențate de apartenența la grup. Interacțiunea intergrupală apare atunci când oamenii sunt definiți doar prin apartenența la grup.

Turner (1975 apud Broemer & Diehl, 2004) leagă comportamentul interindividual de afirmarea identității personale, iar comportamentul intergrupual de afirmarea identității sociale. În consecință, continuumului comportamentelor sociale îi corespunde un continuum al identității (personale-sociale). Autorul consideră că orientarea spre un anumit pol este determinată de nivelurile auto-categorizării. Astfel, nivelul interpersonal al categorizării corespunde identității personale și presupune construcția eu-lui ca persoană unică. Nivelul intergrupuri corespunde identității sociale, eul apărând ca membru al grupului, iar nivelul interspecii corespunde eului ca ființă umană. Turner consideră că majoritatea categorizărilor se situează la nivel intermediar. Frontiera dintre cele două tipuri de comportamente sociale este ambiguă, acestea apărând în contexte și momente diferite și fiind mutual exclusive (Tajfel & Turner, 1979 apud Broemer & Diehl, 2004). Astfel, cu cât identitatea socială este mai puternică, cu atât identitatea personală este mai puțin importantă; cu cât identitatea personală este mai evidentă, cu atât persoana are mai puțină nevoie de identitatea socială. Autorii susțin că tipul de identitate este determinat de contextul comparației. Comparația cu un alt grup face mai salientă identitatea socială, iar comparația cu alte persoane face mai salientă identitatea de ființă singulară, slăbind percepția stereotipizată a sinelui. Gordon (1968 apud Doise, Deschamps & Mugny, 1996) consideră că forma identității este determinată de inserția socială a individului, calitatea de membru al unui grup social minoritar determinând dominanța unui anumit tip de identitate (de exemplu, în definirea propriei persoane, femeile fac apel la apartenența categorială mai frecvent decât bărbații).

Codol (1975 apud Mugny, Doise & Deschamps, 1996) susține existența unui echilibru între cele două tendințe opuse ale identității. Astfel, categorizarea determină intensificarea atât a tendinței de diferențiere între grupuri și de favorizare a propriului grup, cât și a celei de diferențiere între sine și ceilalți și

de favorizare a propriei persoane. Autorul consideră că oamenii se percep asemănători unui grup (identitate socială), dar și diferiți de membrii grupului (identitate personală). Aceste tendințe au fost testate experimental, autorii demonstrând că diferențele inter-individuale și inter-grupuri sunt mai evidente în condiția de categorizare comparativ cu cea de non-categorizare (Deschamps, 1984 apud Mugny, Doise & Deschamp, 1996). Rezultatele obținute au indicat că simpla introducere a subiecților într-un mediu de categorizare, compus din in-group și out-group, accentuează atât discriminarea dintre grupuri, cât și diferențierea dintre sine și ceilalți membri ai grupului.

Utilizarea stereotipurilor provoacă, însă, deficite la nivelul recunoașterii membrilor out-group-ului. Brigham (1971 apud Yzerbyt & Schadrone, 2002) a demonstrat experimental faptul că imaginile membrilor aceleiași categorii etnice sunt mai bine recunoscute comparativ cu imaginile membrilor altor grupuri etnice. Sedikides și Quattrone (1993 apud Lorenzi-Cioldi & Doise, 1997) au explicat aceste rezultate prin ipoteza contactului, oamenii recunoscând mai bine membrii propriului grup deoarece intră mai des în contact cu aceștia. Astfel, s-a presupus că intensificarea contactului dintre grupuri ar putea favoriza recunoașterea membrilor out-group-ului. Studiile experimentale realizate pentru verificarea acestei ipoteze au dus la rezultate contradictorii. În consecință, unii autorii au explicat reamintirea mai bună a membrilor in-group-ului prin modul de procesare și codificare a informațiilor despre grupurile sociale (Anthony și col., 1992). Astfel, s-a considerat că informațiile despre propriului grup sunt procesate în manieră individuală, membrii in-group-ului fiind reprezentați pe baza exemplarelor. În schimb, informațiile despre alte grupuri sunt procesate în manieră categorială, membrii out-group-ului fiind reprezentați pe baza prototipului. Atunci când își orientează atenția spre membrii altor grupuri, oamenii utilizează informațiile importante pentru clasificarea acestora. Din acest motiv, sunt reținute informații care reprezintă indicatori tipici (precum culoarea pielii, părului sau forma buzelor) pentru o categorie (de negri, de exemplu), fără a putea reține informații de detaliu (referitoare la culoarea ochilor sau prezența mustății) care ar facilita recunoașterea acestora (Madin & Malpass, 1995).

În formarea impresiei, oamenii pot utiliza pe lângă informațiile categoriale și informații individuale, acestea din urmă presupunând un consum suplimentar de resurse cognitive. Oamenii pot rămâne la nivel categorial sau pot examina aprofundat atributele individuale ale țintei, în funcție de gradul de implicare a eului. Cauzele subsumate acestei implicări sunt legate de importanța țintei (Brewer, 1996). Dacă ținta socială nu prezintă suficient interes se utilizează modalitatea categorială de procesare (sau categorizarea). Dacă stimulul este important se utilizează modalitatea personală de procesare (sau personalizarea),

care presupune o prelucrare controlată a informațiilor, impresia formată bazându-se pe informații individuale (Brewer, 1988 Lorenzi-Cioldi & Doise, 1997). Fiske (1988 apud Yzerbyt & Schadron, 2002) susține că aceste două modalități de procesare sunt situate de-a lungul unui continuum (tratament categorial - tratament elementar). Autorul afirmă că trecerea de la o procesare holistă la una individuală depinde de motivația observatorului și de natura informațiilor. Categorizarea presupune o prelucrare descendentă a informației și identificarea rapidă a categoriei sociale. Această prelucrare superficială a stimulului permite identificarea comportamentelor corespunzătoare schemei activate și confirmarea categoriei inițiale. Dacă observatorul este motivat, categoria este reconfirmată și sunt procesate informațiile inconsistente schemei activate. Astfel, are loc o prelucrare ascendentă a informațiilor, de la observații la schemă. Dacă informația inconsistentă cu schema nu poate fi integrată categoriei inițiale, are loc recategorizarea (Fiske & Taylor, 1991, Leyens & Fiske, 1994 apud Corneille & Leyens, 1997).

Efectul modului de procesare a informațiilor asupra recunoașterii imaginilor membrilor grupurilor a fost demonstrat și la nivelul grupurilor etnice, subiecții recunoscând mai bine imaginile membrilor propriului grup etnic comparativ cu imaginile membrilor altor grupuri etnice. Rezultatele au fost explicate prin faptul că, atunci când întâlnesc membrii altui grup etnic, oamenii folosesc informații semnificative sau saliente pentru a include țintele sociale într-o categorie etnică (Levin, 2000). În aceste condiții, oamenii nu folosesc informații de detaliu, care ar facilita recunoașterea țintei. În cadrul acestui studiu ne-am propus să verificăm dacă modul de procesare a informațiilor despre membrii grupurilor are efect și la nivelul grupurilor minimale. De asemenea, studiile anterioare au demonstrat că identitatea socială este salientă în situația de comparație între grupuri, evaluarea socială pozitivă obținându-se în urma comparării propriului grup cu altele grupuri (Deschamps, 1984 apud Mugny, Doise & Deschamps, 1996). Pornind de la aceste rezultate, am urmărit dacă, în condițiile unei comparații aparente între grupuri, subiecții vor fi motivați să treacă de la o percepție holistă a stimulilor la una mai profundă, manifestată prin obținerea unor rezultate mai bune în recunoașterea figurilor membrilor propriului grup.

Schneider (1975 apud Yzerbyt & Schadron, 2002) susține că formarea impresiei despre membrii out-group-ului se realizează pe baza categoriei, formarea impresiei despre membrii in-group-ului bazându-se pe informații individuale. În consecință, efectul stereotipic este mai pregnant în sarcinile de formare a impresiei, decât în cele de memorare. Autorul susține că memorarea presupune o procesare mai profundă a informațiilor despre stimuli. În aceste studii am dorit să verificăm dacă și în cazul grupurilor minimale profunzimea

prelucrării implicată de sarcina experimentală (de memorare sau de formare a impresiei) va influența recunoașterea membrilor in-group-ului și out-group-ului. În concluzie, o primă ipoteză a studiului a fost aceea că recunoașterea imaginilor membrilor in-group-ului și out-group-ului va fi influențată atât de tipul de relație dintre grupuri (comparație și non-comparație) cât și de nivelul procesării (formarea impresiei și memorare).

Un alt efect al categorizării este acela că membrii propriului grup sunt evaluați ca fiind mai simpatici comparativ cu cei ai altor grupuri, atracția socială dintre membrii grupului fiind definită ca atractivitate depersonalizată bazată pe prototypicalitate (Turner, 1987 Yzerbyt & Schadron, 2002). Simpatia față de membrii grupului este determinată de perceperea prototypicalității și de atitudinea favorabilă față de grupul de apartenență. Pornind de la aceste rezultate, presupunem că simpla plasare a subiecților într-un grup va determina acceptarea identității sociale derivată din această apartenență. În consecință, ne așteptăm că și în cazul grupurilor minimale, membrii in-group-ului să fie percepuți mai simpatici decât cei ai out-group-ului.

Metodă

Participanți

La studiu au participat 210 subiecți, studenți ai Universității „Al. I. Cuza”. După eliminarea subiecților care au dat răspunsuri diferite la itemii scalei de minciună, au rămas 199 de subiecți, dintre care 132 subiecți de gen feminin și 67 subiecți gen masculin.

Instrumente

Ca stimuli s-au utilizat imaginile a 32 de persoane (16 de gen feminin și 16 de gen masculin) care și-au dat acordul pentru utilizarea fotografiilor lor în cadrul experimentului. Imaginile au fost prelucrate pentru a elimina impuritățile (cum ar fi prezența petelor sau fundal diferit), adăugându-se un filtru de 15% blur (ceață). De asemenea, persoanele prezentate în fotografii au avut o expresie facială neutră și nu au prezentat semne particulare (cum ar fi barbă sau păr lung). Aceste imagini au fost utilizate pentru realizarea unui program computerizat în macromedia FlashMX. Am optat pentru acest tip de program, deoarece a permis rularea în toate sistemele de operare, atât online cât și offline, precum și salvarea online a datelor. Fotografiile au avut dimensiuni de 381/364 pixeli și au fost prezentate în centrul ecranului pe un fundal alb. Interfața de prezentare a fost full ecran, cu o rezoluție de 1152/864 pixeli, asigurându-se, astfel, vizibilitatea mesajelor care ocupau $\frac{3}{4}$ din ecran și imposibilitatea de a rula în paralel un alt

program. Timpul de expunere a imaginilor a fost de 5 secunde, cu pauză între imagini de o secundă. Subiecții nu au avut posibilitatea de a corecta răspunsul, tastatura dezactivându-se după alegerea răspunsului. Răspunsurile subiecților au fost salvate direct într-o bază de date printr-o pagină web PHP dinamică de pe serverul itemsoft.psih.uaic.ro. Programul a fost pretestat pe un lot de 30 de subiecți, pentru a analiza corectitudinea înregistrării datelor, erorile în derulare și claritatea mesajelor.

Procedeu

Pentru crearea grupurilor s-au utilizat două planșe din testul Rorschach, subiecții fiind împărțiți în grupuri pe baza preferinței pentru una dintre planșe. Ulterior subiecților li s-au prezentat imaginile persoanelor care au făcut aceeași alegere (8 persoane de gen feminin) și ale celor care au ales cealaltă planșă (8 persoane de gen masculin). Persoanele care au ales aceeași planșă au reprezentat membrii propriului grup (in-group-ul), iar cei care au ales cealaltă planșă au format celălalt grup (out-group-ul). S-au utilizat numai imagini cu persoane de gen feminin ca membri ai in-group-ului și numai imagini cu persoane de gen masculin ca membri ai out-group-ului, în scopul de a elimina efectul categorizării încrucișate care ar fi putut determina o procesare individualizată a stimulilor.

Subiecții au fost informați că studiul analizează efectul modului de exprimare a personalității, dedus în urma alegerii planșei, asupra percepției sociale. Pentru manipularea tipului de relație dintre grupuri, subiecții au primit mesaje diferite. Astfel, subiecților din condiția de comparație li s-a spus că rezultatele grupurilor vor fi comparate statistic. Subiecților din condiția non-comparație li s-a spus că la final rezultatele obținute vor fi prelucrate statistic global, în timp ce subiecții din condiția de control nu au primit informații cu privire la scopul studiului.

Subiecții au primit sarcini diferite. Astfel, cei din condiția de formare a impresiei trebuiau să privească atent fotografiile și să își imagineze dacă persoanele prezentate în imagini vor reuși sau nu în viață. Subiecții din condiția de memorare trebuiau să privească fotografiile cu atenție și să le rețină pentru a putea răspunde ulterior la o serie de întrebări.

Experimentul a presupus parcurgerea a patru etape. În prima etapă, subiecții au primit cele două planșe din testul Rorschach, având sarcina de a alege planșa care îi caracteriza cel mai bine. În a doua etapă a experimentului, subiecții au fost integrați în grupuri pe baza alegerii făcute. A urmat apoi manipularea tipului de relație dintre grupuri, subiecții fiind informați că rezultatele urmau să fie analizate comparativ (în condiția de comparație) și respectiv global (în condiția de non-comparație) sau nu au primit nici un fel de informație (grup de control).

Tot în această etapă s-a precizat sarcina subiecților (de memorare sau de formare a impresiei) și s-au prezentat membrii in-group-ului și out-group-ului. Pentru a nu apărea un efect al particularităților imaginilor prezentate, unii subiecți au primit primele 8 fotografii ale in-group-ului și out-group-ului, ceilalți subiecți primind ultimele 8 fotografii ale membrilor in-group-ului și out-group-ului. Imaginile membrilor celor două grupuri au fost prezentate alternativ. În etapa a treia a experimentului, de recunoaștere, subiecții au primit fotografiile prezentate anterior amestecate cu alte 16 fotografii noi (alte 8 cu persoane de gen masculin și alte 8 cu persoane de gen feminin). Sarcina subiecților a fost de a apăsa tasta V, dacă fotografia a fost prezentată în etapa anterioară și tasta N, dacă fotografia nu a mai fost văzută. S-a utilizat o scală de măsurare a gradului de implicare al subiecților în sarcină, prin repetarea imaginii 2 (în poziția 16) și a imaginii 17 (în poziția 34). De asemenea, pentru a nu apărea efectul memoriei de scurtă durată, s-au lăsat 30 de secunde pauză între etapa a 2-a și a 3-a a experimentului. În ultima etapă a experimentului, s-au prezentat din nou imaginile membrilor grupurilor, subiecții având sarcina de a evalua gradul de simpatie față de aceștia, folosind o scală de la 1 (antipatie) la 6 (simpatie).

Rezultate

Pentru operaționalizarea variabilei recunoașterea imaginilor membrilor grupurilor s-au utilizat doi indicatori, și anume, acuratețea și viteza de recunoaștere. Acuratețea răspunsului a vizat corectitudinea răspunsului, subiecții primind 1 punct (pentru răspunsul corect) și 0 puncte (pentru răspunsul greșit). Viteza de recunoaștere a reprezentat timpul de recunoaștere a imaginilor, măsurat în milisecunde.

Rezultatele obținute indică diferențe semnificative în recunoașterea imaginilor membrilor grupurilor, subiecții recunoscând mai bine membrii in-group-ului comparativ cu cei ai out-group-ului ($t(197)=6,37$, $p<0,001$). Aceste rezultate sunt susținute și de diferențele obținute în recunoașterea imaginilor prezentate anterior, subiecții recunoscând semnificativ mai multe imagini ale in-group-ului decât ale out-group-ului ($t(197)=12,82$, $p<0,001$). În cazul imaginilor noi, nevăzute anterior, efectul a fost invers, subiecții recunoscând mai puține imagini noi ale membrilor in-group-ului ($t(197)=6,37$, $p<0,001$). Diferențe au apărut și la nivelul timpilor de reacție, subiecții recunoscând semnificativ mai repede imaginile prezentate anterior ale membrilor in-group-ului comparativ cu cele ale out-group-ului ($t(198)=4,93$, $p<0,001$). Pentru recunoașterea imaginilor noi, subiecții au avut nevoie de semnificativ mai mult timp ($t(198)=4,73$, $p<0,001$) pentru a putea recunoaște imaginile noi ale in-group-ului decât pentru cele ale out-group-ului. Aceste rezultate indică faptul că apar diferențe în

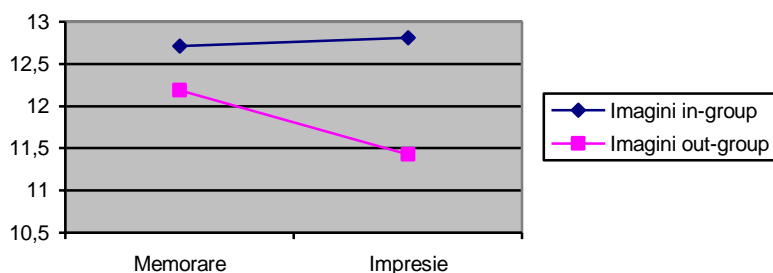
recunoașterea figurilor și la nivelul grupurilor minimale, membrii in-group-ului fiind mai bine și mai repede recunoscuți comparativ cu cei ai out-group-ului. Diferențele obținute se pot datora mecanismelor de procesare a informațiilor, membrii in-group-ului fiind percepuți și reprezentați pe baza exemplarelor, iar cei ai out-group-ului fiind percepuți și reprezentați pe baza prototipului. În cazul fotografiilor noi apare un efect invers, fotografiile noi ale membrilor out-group-ului au fost recunoscute mai repede și mai bine decât cele ale in-group-ului. Aceste rezultate pot fi explicate de faptul că imaginile noi ale out-group-ului sunt comparate cu o imagine prototip, care cuprinde informații esențiale despre membrii acestui grup, ceea ce a permis o mai rapidă și mai bună recunoaștere a acestora. În cazul recunoașterii membrilor propriului grup, imaginile noi au fost comparate cu reprezentarea mentală a imaginilor prezentate anterior. Această comparație, realizată pe baza exemplarelor, a presupus un volum mult mai mare de informații, timpul limitat de lucru explicând greșelile apărute în recunoașterea noilor membri ai in-group-ului.

Variabila tipul relației dintre grupuri nu a influențat acuratețea și rapiditatea recunoașterii fotografiilor. Acuratețea recunoașterii imaginilor in-group-ului ($F(2,196)=2,55$, $p=0,080$) și out-group-ului ($F(2,196)=1,27$, $p=0,283$) nu a fost influențată de relația dintre grupuri. Astfel, relația de competiție nu a determinat, așa cum ne-am așteptat, o mai bună procesare a stimulilor, subiecții obținând rezultate similare celor din condiția de non-comparație și din grupul de control. De asemenea, relația dintre grupuri nu a influențat timpul de recunoaștere a fotografiilor membrilor in-group-ului ($F(2,196)=0,37$, $p=0,687$) și out-group-ului ($F(2,196)=0,27$, $p=0,762$), subiecții având nevoie, în medie, de același timp pentru a răspunde. Deși subiecții s-au identificat cu in-group-ul (apare un efect al variabilei grup de apartenență) tipul de relație nu afectează rezultatele. Aceste rezultate se pot datora faptului că subiecții nu au considerat importanța apartenența la grup sau nu au considerat testul semnificativ pentru evaluarea grupului.

Nivelul de procesare a informației nu a influențat acuratețea ($t(196)=0,28$, $p=0,775$) și rapiditatea recunoașterii ($t(196)=0,56$, $p=0,600$) imaginilor membrilor propriului grup. Ca și în cazul recunoașterii imaginilor grupurilor inter-etnice, imaginile membrilor propriului grup sunt bine reținute, ceea ce indică o reprezentare a acestora pe baza exemplarelor. Activarea categoriilor și centrarea pe detalii a facilitat memorarea fără a produce diferențe la nivelul răspunsurilor. Nivelul de procesare a informațiilor a influențat, însă, acuratețea și rapiditatea recunoașterii membrilor out-group-ului. Subiecții din condiția memorare au recunoscut mai bine imaginile out-group-ului prezentate anterior ($t(196)=2,33$, $p=0,020$) cât și pe cele noi ($t(196)=2,45$, $p=0,015$). Se constată că

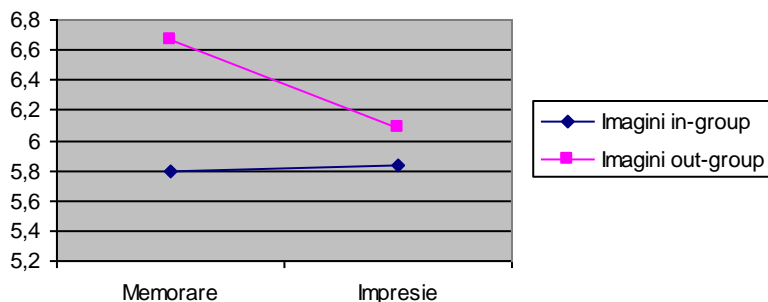
subiecții din condiția de memorare au trecut de la procesarea holistă a stimulilor la cea individualizată, ceea ce a favorizat reamintirea. Subiecții care au avut sarcina de formare a impresiei au rămas la un nivel categorial de procesare, ceea ce a determinat o recunoaștere mai slabă a imaginilor out-group-ului. Deși recunosc mai bine fotografiile membrilor out-group-ului, subiecții din condiția memorare au timpi de recunoaștere aproximativi egali cu a celor din condiția impresie ($t(197)=1,27$, $p=0,204$).

A apărut un efect de interacțiune al variabilelor grup de apartenență și nivel de procesare (ANOVA cu măsurări repetate) asupra preciziei recunoașterii imaginilor ($F(1,196)=4,74$, $p=0,031$). Astfel, imaginile membrilor propriului grup au fost recunoscute semnificativ mai bine comparativ cu cele ale out-group-ului, atât în sarcina de memorare ($t(86)=2,84$, $p=0,006$), cât și în cea de formare a impresiei ($t(110)=5,94$, $p<0,001$). Nivelul de procesare a informației a influențat doar acuratețea recunoașterii imaginilor membrilor out-group-ului ($t(196)=2,33$, $p=0,020$). Recunoașterea mai bună a membrilor in-group-ului se datorează modului de procesare a fotografiilor prezentate, imaginile membrilor propriului grup fiind codificate pe baza exemplarelor, iar cele ale out-group pe baza prototipului. În condiția de formare a impresiei, membrii in-group-ului au fost mai bine recunoscuți decât cei din out-group-ului, deoarece, în general, în formarea impresiilor se utilizează informațiile categoriale. În condiția de memorare sunt mai bine percepute fotografiile membrilor out-group-ului, ceea ce susține rolul nivelului de procesare asupra recunoașterii imaginilor. Ilustrăm grafic rezultatele:

A apărut un efect de interacțiune al variabilelor grup de apartenență și nivel de procesare (ANOVA cu măsurări repetate) asupra acurateții recunoașterii imaginilor noi ($F(1,196)=8,63$, $p=0,029$). În sarcina de memorare, care implică o

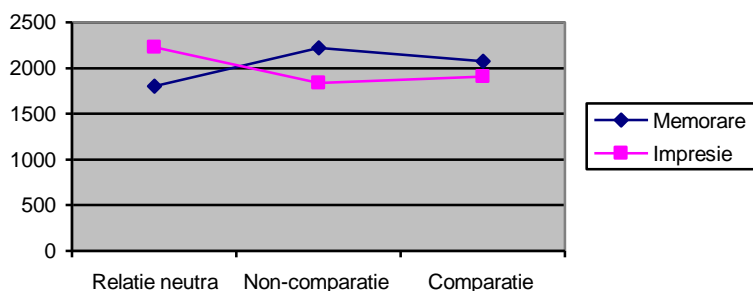
procesare individualizată a stimulilor, imaginile membrilor out-group-ului au fost mai bine recunoscute comparativ cu imaginile in-group-ului ($t(86)=3,99$, $p<0,001$). În sarcina de formare a impresiei, care implică activarea categoriilor, imaginile noi ale out-group-ului și in-group-ului au fost la fel de bine recunoscute. Nivelul de procesare a influențat doar acuratețea recunoașterii imaginilor noi ale membrilor out-group-ului, subiecții din condiția de memorare recunoscând mai bine imaginile comparativ cu cei din condiția de formare a impresiei ($t(196)=2,45$, $p=0,017$). Ilustrăm grafic rezultatele obținute:

Nu a apărut un efect de interacțiune al variabilelor grup de apartenență și genul subiecților (ANOVA cu măsurări repetate) asupra recunoașterii imaginilor ($F(1,196)=1,20$, $p=0,275$), efectul stereotipic apărând indiferent de genul subiecților. Aceste rezultate indică faptul că subiecții, atât cei de gen feminin cât și cei de gen masculin, au clasificat imaginile, nu în funcție de genul țintelor (persoane de gen masculin și feminin), ci în funcție de grupul de apartenență (membri ai in-group-ului sau out-group-ului). Rezultatele susțin faptul că diferențele în recunoașterea imaginilor membrilor in-group-ului și out-group-ului apar și în cazul grupurilor minimale, simpla plasare a subiecților în grupuri determinând recunoașterea mai bună a propriului grup.

Nu a apărut un efect de interacțiune al variabilelor tip de relație dintre grupuri și tip de procesare (ANOVA General Univariate) asupra preciziei recunoașterii in-group-ului ($F(2,193)=0,64$, $p=0,542$) și out-group-ului ($F(2,192)=0,81$, $p=0,436$) și nici asupra rapidității recunoașterii imaginilor in-group-ului ($F(2,193)=2,62$, $p=0,075$) și out-group-ului ($F(2,193)=0,20$, $p=0,819$). Nivelul de procesare nu a influențat recunoașterea fotografiilor, subiecții din condiția de comparație obținând rezultate similare cu a celor din condiția de non-comparație. De asemenea, manipularea tipului de relație inter-grup nu a influențat timpul de

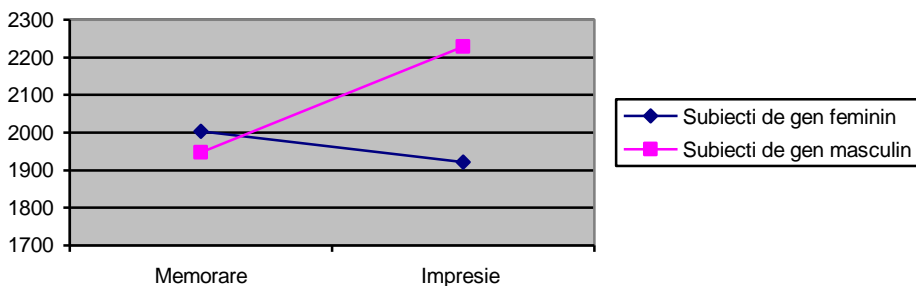
recunoaștere a fotografiilor membrilor in-group-ului și out-group-ului, subiecții având nevoie de același timp pentru a răspunde. Cu toate că variabila nivel de procesare influențează acuratețea și viteza de recunoaștere a imaginilor membrilor in-group-ului, relația dintre grupuri nu modifică cu nimic acest efect. Astfel, imaginile membrilor propriului grup sunt procesate individual, indiferent de relația dintre grupuri și de nivelul de procesare. Apare, însă, un efect de interacțiune al variabilelor tip de relație dintre grupuri și nivel de procesare asupra imaginilor noi ale membrilor in-group-ului ($F(2,193)=9,64$, $p<0.001$). În condiția de non-comparație, subiecții care au avut sarcina de formare a impresiei, au recunoscut mai greu imaginile noi ale membrilor propriului grup comparativ cu cei care au avut sarcina de memorare ($t(66)=4,12$, $p<0,001$). În condiția de control, subiecții care au avut sarcina de formare a impresiei au recunoscut mai ușor imaginile noi comparativ cu cei din condiția de memorare ($t(66)=3,30$, $p=0,004$). Tipul de procesare, însă, nu a influențat timpul de recunoaștere pentru subiecții din condiția de comparație inter-grup. Ilustrăm grafic aceste rezultate:

Nu a apărut un efect de interacțiune al variabilelor tip de relație dintre grupuri și genul subiecților asupra nici unei variabile dependente. Astfel, relația dintre grupuri nu a modificat acuratețea și viteza recunoașterii imaginilor de către subiecții de gen feminin și masculin, iar în cadrul fiecărui tip de relație, genul subiecților nu produce modificări semnificative ale recunoașterii. Aceste rezultate indică faptul că dimensiunea masculinitate-feminitate nu a fost semnificativă pentru subiecții studiului, importantă fiind identitatea socială rezultată din apartenența la grup. Efectul stereotipic a fost prea puternic pentru ca situația de comparație dintre grupuri să motiveze subiecții să perceapă individualizat fotografiile, indiferent dacă sunt membri ai in-group-ului

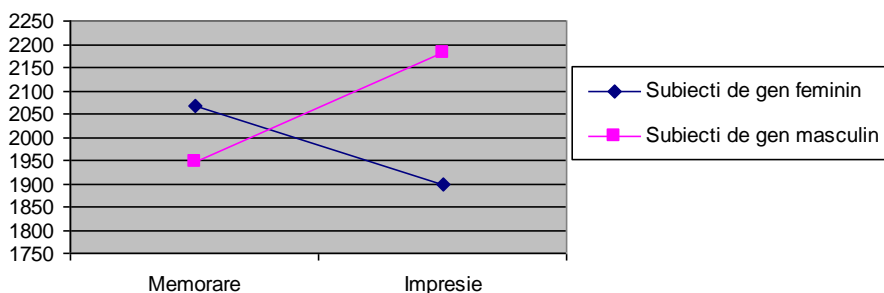
(persoane de gen feminin) sau out-grup-ului (persoane de gen masculin). Această percepție ar fi necesitat un consum mult prea mare de resurse cognitive.

De asemenea, nu a apărut un efect combinat al variabilelor gen și nivelul procesării asupra preciziei recunoașterii imaginilor in-group-ului și out-group-ului, ceea ce indică faptul că efectul stereotipic a apărut indiferent de genul subiecților. Aceste rezultate indică faptul că subiecții categorizează imaginile prezentate doar în funcție de modul de exprimare a personalității. Astfel, genul subiecților nu implică diferențe ale raportării la sarcini. A apărut, însă un efect combinat al celor două variabile independente asupra timpilor de recunoaștere ai imaginilor subiecților de gen feminin, membrii ai in-group-ului ($F(1,195)=5,63$, $p=0,002$). În condiția de memorare nu au apărut diferențe semnificative între timpii de reacție în funcție de genul subiecților, aceștia recunoscând la fel de repede imaginile membrilor in-group-ului. În condiția de formare a impresiei, subiecții de gen feminin au recunoscut mai repede membrii in-group-ului (persoane de gen feminin) comparativ cu subiecții de gen masculin ($t(109)=3,00$, $p=0,004$). La subiecții de gen feminin nu apărut diferențe semnificative între timpii de reacție în funcție de tipul procesării. Însă, subiecții de gen masculin din condiția de memorare au recunoscut semnificative mai repede membrii in-group-ului comparativ cu cei din condiția de formare a impresiei ($t(65)=2,37$, $p=0,021$). Ilustrăm grafic aceste rezultate:

A apărut un efect combinat al acestor variabile independente și asupra timpilor de reacție la imaginile noi ale membrilor in-group-ului ($F(1,195)=5,59$, $p=0,019$). Astfel, în condiția de memorare subiecții au recunoscut la fel de repede noile imagini ale in-group-ului, însă în condiția de formare a impresiei, subiecții de gen feminin au recunoscut semnificativ mai repede imaginile noi ale membrilor in-group-ului comparativ cu subiecții de masculin ($t(109)=2,37$, $p=0,021$). Nivelul de procesare nu a influențat timpii de reacția ai subiecților de

gen feminin și masculin, aceștia obținând aceeași timp de recunoaștere a noilor imagini. Ilustrăm grafic rezultatele:

Toate aceste rezultate susțin prima ipoteză de lucru. Astfel, în cazul unei procesări superficiale a stimulilor (de formare a impresiei) imaginile in-group-ului sunt recunoscute la fel de bine și de repede ca și în cazul procesării mai profunde (de memorare), detaliile fiind vizate de ambele tipuri de procesare. Ca și în cazul recunoașterii membrilor grupurilor inter-etnice, apare o memorare mai bună a figurilor din propriul grup (reprezențați pe baza exemplarelor) comparativ cu cele ale out-group-ului. Imaginile membrilor out-group-ului sunt, însă, mai bine recunoscute în sarcina de memorare decât în cea de formare a impresiei, memorarea determinând o procesare centrată pe detalii.

Evaluarea simpatiei imaginilor a fost influențată de grupul de apartenență, subiecții considerând că membrii in-group-ului au fost mai simpatici comparativ cu cei ai out-group-ului ($t(198)=6,62$, $p<0,001$). Rezultatele pot fi explicate de faptul că oamenii, atunci când se identifică cu un anumit grup, își atribuie caracteristicile acestuia, cu atât mai mult cu cât grupul este format pe baza unor trăsături de personalitate comune. În aceste condiții era nevoie ca subiecții să facă parte dintr-un grup de persoane simpatice. În consecință, membrii propriului grup, care reprezintă sursa identității sociale pozitive, au fost considerați ca simpatici, iar membrii out-group-ului, care reprezintă elementul de comparație pentru obținerea unei identități pozitive, au fost evaluați ca fiind mai puțin simpatici. Variabila grup de apartenență a influențat și timpul de reacție al evaluării simpatiei ($t(198)=6,27$, $p<0,001$), subiecții având nevoie de semnificativ mai mult timp pentru evaluarea simpatiei membrilor propriului grup. O posibilă explicație a acestor rezultate ar fi aceea că subiecții temându-se de evaluarea răspunsurilor și-au alocat mai mult timp pentru analiza imaginilor înainte de a răspunde. Aceste rezultate susțin ipoteza secundară a studiului.

Concluzii

Rezultatele obținute indică faptul că deficitul în recunoașterea figurilor inter-etnice apare și în cazul grupurilor minimale, obținute pe baza asemănărilor minime dintre oameni. Putem afirma că oamenii se definesc, într-un anumit moment, nu doar ca ființe unice dar și ca membri ai anumitor grupuri, acest mod de auto-definire influențând, fie și doar inconștient, modul de raportare la ceilalți. Astfel, ceilalți sunt grupați în membri ai propriului grup și membri ai altor grupuri, apartenența influențând modul în care aceștia sunt percepuți și reprezentați. Toate aceste diferențe în percepție și reprezentare influențează calitatea recunoașterilor ulterioare. Așa cum indică rezultatele studiului nostru, fotografiile membrilor in-group-ului au fost reamintite mai bine decât cele ale out-group-ului. Singura excepție apare în cazul imaginilor in-group-ului reprezentate în prima etapă a experimentului, când membrii out-group-ului au fost recunoscuți mai repede comparativ cu cei ai in-group-ului. Rezultatele pot fi explicate din perspectiva modalității de procesare a informațiilor. În cazul in-group-ului, imaginile au fost comparate cu reprezentarea mentală a grupului, ceea ce a determinat o recunoaștere mai precisă dar mai lentă a acestora. Pentru membrii out-group-ului, imaginile au fost comparate cu o reprezentare prototipică care a ușurat rapiditatea recunoașterii dar a scăzut acuratețea.

Nivelul de procesare a stimulilor a influențat recunoașterea. Sarcina de formare a impresiei a determinat o accentuare a efectului stereotipic, în timp ce sarcina de memorare a determinat o procesare mai profundă a stimulilor, ameliorând efectul. În sarcina de memorare, membrii in-group-ului și out-group-ului au fost recunoscuți la fel de bine și de repede. Cu toate că in-group-ul a fost alcătuit doar din persoane de gen feminin și out-group-ul doar din persoane de gen masculin, nu au apărut diferențe între răspunsurile subiecților în funcție de gen. Putem vorbi, deci, de o identificare cu grupul indiferent de genul subiecților. Totuși, imaginea de sine socială care a rezultat din această apartenență nu a fost valorizată prin participarea subiecților la test. În aceste condiții credem că a avut loc o valorizare a identității personale, subiecții percepând probabil sarcina ca pe un test de performanță.

Relația dintre grupuri nu a influențat recunoașterea figurilor membrilor grupurilor, dar în interacțiune cu profunzimea prelucrării, a produs modificări ale timpilor de reacție. Situația de comparație între grupuri a produs o diminuare a timpului de reacție în recunoaștere imaginilor în funcție de tipul de procesare (memorare versus formarea impresiei). Se constată, de asemenea, că subiecții de gen feminin s-au implicat mai mult în sarcină comparativ cu subiecții de gen masculin, subiecții de gen feminin recunoscând mai repede membrii in-group-ului. Profunzimea procesării a influențat doar recunoașterea imaginilor

membrilor out-group-ului. Nu au apărut diferențe în recunoașterea imaginile in-group-ului în funcție de tipul de sarcină, deoarece membrii propriului grup au fost reprezentați pe baza exemplarelor, atât în sarcina de memorare cât și în cea de formare a impresiei. Imaginile membrilor out-group-ului au fost reprezentate pe baza prototipului, în consecință, în sarcina care a implicat un nivel mai profund al prelucrării, imaginile out-group-ului au fost mai bine recunoscute decât în sarcina care a implicat un nivel superficial de prelucrare.

În strânsă legătură cu imaginea de sine rezultată din apartenența la grup, membrii in-group-ului au fost considerați mai simpatici comparativ cu cei ai out-group-ului. Aceste rezultate indică faptul că oamenii doresc să facă parte din grupuri valorizate pozitiv și din acest motiv, în cazul unei comparații inter-grup, ei percep membrii propriului grup ca fiind mai simpatici decât cei ai out-group-ului. Studii ulterioare ar trebui să analizeze dacă există vreo legătură între simpatia față de membrii in-group-ului și recunoașterea lor, precum și dacă atunci când grupul eșuează într-o comparație cu un alt grup, vor apărea modificări la nivelul recunoașterii membrilor in-group-ului și out-group-ului.

Bibliografie

- Anthony, C. Cooper, B. & Mullen, B., 1992, Cross-racial facial identification - a social cognitive integration, *Personality and Social Psychology Bulletin*, nr. 3.
- Brewer, M.B., 1996, When contact is not enough: Social identity and intergroup cooperation, in *International Journal of Intercultural relation*, no. 3/4, 291-303.
- Broemer, P., & Diehl, M., 2004, Evaluative contrast in Social comparison: The role of distinct and shared features of the self and comparison others, in *European Journal of Social Psychology*, 34, 25-38.
- Capozza, D. & Volpato, C., 1997, Relații între grupuri: perspective clasice și contemporane, în Bourhis, R. Y. & Leyens, J. P. (coord.) *Stereotipuri, discriminare și relații intergrupuri*, Iași, Editura Polirom, pp. 11-31.
- Chen, S., Chen, K. Y. & Shaw, L., 2004, Self-Verification Motives at the Collective Level of Self-Definition, *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 86, No1, p 77-94, *Journal of Experimental Social Psychology*, 37, 341-348.
- Corneille, O. & Leyens, J.P., 1997, Categorii, categorizare socială și esențialism psihologic, în Bourhis, R. Y. & Leyens, J. P. (coord.) *Stereotipuri, discriminare și relații intergrupuri*, Iași, Editura Polirom, pp. 32-52.
- Doise, W., Deschamp, J. C., & Mugny, G., 1999, *Psihologie socială experimentală*, Polirom, Iași, pp. 37-50, 149-159.
- Levin, D., T., 2000, Race as a visual feature, in *Journal of Experimental Psychology: General*, nr. 4.
- Lorenzi-Cioldi, F. & Doise, W., 1997, Identitate socială și identitate personală, în Bourhis, R. Y. & Leyens, J. P. (coord.) *Stereotipuri, discriminare și relații intergrupuri*, Iași, Editura Polirom, pp. 52-73.
- Madin, O. H. & Malpass, R. S., 1995, Racial Categorization of Face – The ambiguous Race

Face Effect Psychology, Public Policy and Law, nr. 7.

Pickett, S.C. & Brewer, M.B., 2001, Assimilation and Differentiation Needs as Motivational Determinants of Perceived In-group and out-group Homogeneity, *Journal of Experimental Social Psychology*, 37, 341-348.

Yzerbyt, V. & Schadron, G. 2002, *Cunoașterea și judecarea celuilalt*, Iași, Editura Polirom, pp.19-52, 133-162.